

FORUMS PAR NĀKOTNES EKONOMIKU

Nina Linde

nina.linde@lza.lv

Jānis Vanags

vanags.janis@gmail.com

Raksts iepazīstina ar 2021. gadā notikušo IV Starptautisko ekonomikas forumu par tēmu “Nākotnes ekonomika: globalizācijas izaicinājumi Eiropai un Baltijai 21. gadsimtā”. Forumu nu jau ceturto gadu organizē Latvijas Zinātņu akadēmijas (LZA) Ekonomikas institūts. Tas parasti ir veltīts aktuāliem ekonomiskās attīstības jautājumiem. 2021. gada forumā tika meklēta atbilde, kā saglabāt un palielināt Baltijas valstu konkurētspēju, pieaugot globāliem draudiem ceļā uz ilgtspējīgu attīstību. Seši foruma ziņotāju sagatavoti raksti publicēti šajā žurnāla numurā.

Mūsdienās Latvijai, Eiropas Savienībai un visai pasaulei nākas saskarties ar pieaugošiem draudiem ceļā uz ilgtspējīgu attīstību. Iedzīvotāju emigrācijas plūsma no Latvijas ir viens no lielākajiem 21. gadsimta ilgtermiņa draudiem ne tikai valsts sociāli ekonomiskajai attīstībai, bet arī nacionālās identitātes un konkurētspējas saglabāšanai globālajā pasaulē. Lai izvērtētu Latvijas un citu valstu tautsaimniecības attīstības rezultātus, atklātu nozīmīgākos draudus un iespējas valstu attīstībai un konkurētspējas paaugstināšanai globalizācijas apstākļos un izstrādātu priekšlikumus valsts konkurētspējas saglabāšanai ilgtermiņā, 2021. gada 17. septembrī LZA Ekonomikas institūts organizēja IV Starptautisko ekonomikas forumu par tēmu “Nākotnes ekonomika: globalizācijas izaicinājumi Eiropai un Baltijai 21. gadsimtā”.

Šī gada Ekonomikas forumā īpaša uzmanība tika veltīta Latvijas un visu Baltijas valstu attīstības kritiski analītiskam izvērtējumam, kā arī nepieciešamībai stiprināt zinātnisko un sociāli ekonomisko sadarbību starptautiskā Baltijas valstīm, lai straujāk un mērķtie-

cīgāk tuvotos Eiropas Ziemeļvalstu attīstības līmenim.

Starptautiskā pasākuma mērķis ir izklāstīt LZA Ekonomikas institūta pētījuma rezultātus un pievērst uzmanību nozīmīgākajiem draudiem un iespējām, ar kurām attīstības procesos nāksies saskarties Latvijai un citām Baltijas valstīm. Tāpēc 17. septembrī LZA augstceltnē uz forumu tika aicināti zinātnieki, uzņēmēji, politiķi, ministriju un pašvaldību pārstāvji, vairāku valstu vēstnieki un citi interesenti. Tādējādi tika radīta iespēja jaunu zināšanu ieguvei par Baltijas valstu attīstības aktuālākajiem jautājumiem, savstarpējai domu apmaiņai radošā atmosfērā un priekšlikumu izstrādei, kas būtu vērsti uz Latvijas, Lietuvas un Igaunijas straujāku tuvošanos Eiropas Ziemeļvalstu labklājības attīstības līmenim.

Šī gada foruma tēmas izvēli ietekmēja dažādu nozaru ekspertu novērojais, ka nākamie 50–70 gadi Latvijas valstij un tās nacionālajai identitātei var būt izšķirošie — būt vai nebūt. Pieaugošos globalizācijas draudus kardināli ir jāmaina valsts attīstībai nozīmīgu

jautājumu risināšana. Iedzīvotāju skaita straujā samazināšanās pēdējo 25–30 gadu laikā ir saistīta ar Latvijas valsts nepietiekamo sociāli ekonomiskās attīstības līmeni salīdzinājumā ar Eiropas Savienības valstīm, kuras izmanto savas konkurētspējas priekšrocības darbaspēka piesaisti no valstīm ar zemāku attīstības līmeni. Situācijas sarežģītību pastiprina Covid-19 izraisītā pandēmija un tās negatīvā ietekme uz iedzīvotāju ienākumiem, nodarbinātību un dzīves līmeni, izraisot ekonomikas recesiju globālā mērogā. Tāpēc šobrīd nozīmīga ir zinātnieku, politiķu, tautsaimniecības praktiķu un intelektuālā potenciāla koncentrēšana uz pandēmijas izraisīto seku pārvarēšanu un valstu tautsaimniecības attīstības intensifikāciju.

Praksē ir pierādījies, ka Eiropas Savienībā īstenotā sociāli ekonomiskā politika lielākā mērā ir vērsta uz bagātāko valstu labklājības līmeņa turpmāku palielināšanos un mazākā mērā tā sekmē zemāka ekonomiskās attīstības līmeņa valstu izaugsmi. Par to visai pārlicinoši liecina pašreizējā subsīdiju sistēma ES valstu lauksaimniekiem, kā arī politisko lēmumu pieņemšanas sistēma par budžeta līdzekļu sadali un dažādu attīstības fondu veidošanu. Ekonomiskās nevienlīdzības saglabāšanās un pat pastiprināšanās starp ES dalībvalstīm tuvāko 15–20 gadu laikā var būtiski apdraudēt Eiropas Savienības globālo konkurētspēju. Tieši tāpēc ir svarīgi stiprināt visu ES valstu līdzsvarotu izaugsmi, apvienojot spēkus globālo draudu identifikācijai laikus un to izraisīto seku pārvarēšanai, kā arī straujākai un efektīvākai ekonomikas izaugsmei valstīs ar zemāku konkurētspējas līmeni.

Attīstības draudiem un iespējām neatbilstošu valsts pārvaldības lēmumu pieņemšanas un īstenošanas rezultātā Latvijas valsts joprojām saglabā trešās nabadzīgākās valsts statusu Eiropas Savienībā, rēķinot valstī saražoto IKP uz vienu iedzīvotāju pēc pirktspējas paritātes. Pēc pieejamajiem datiem par 2020. gadu, šajā valstī iedzīvotājiem nozīmīgākajā valstī attīstības rādītājā Latvija

atpaliek no Igaunijas par 13%, bet no Lietuvas — par 19%¹. Salīdzinoši zemais IKP apjoms uz vienu iedzīvotāju ES valstu kopā ir cieši saistīts ar zemo atalgojuma līmeni valstī. Saskaņā ar OECD datiem par 2020. gadu Latvijā nodarbinātajiem izmaksātā alga atpalika no Īrijā saņemtās algas vidēji 2,6 reizes². Latvijā kopš pievienošanās ES 2004. gadā iedzīvotāju skaits ir samazinājies par 14%, kas ir otrs lielākais rādītājs visā Eiropas Savienībā. Igaunijā šajā laikā iedzīvotāju skaits ir samazinājies tikai par 2,5%. Savukārt jauniešu skaits vecumā no 20 līdz 24 gadiem Latvijā ir samazinājies par 47%, Igaunijā par 34% un Lietuvā par 31%.³

Saskaņā ar ES un ANO prognozi iedzīvotāju skaits Latvijā līdz gadsimta beigām var samazināties par nepilnām divām reizēm un tas būs mazāks par iedzīvotāju skaitu mūsdienu Igaunijā.⁴ Emigrācija un zemais dzimstības līmenis sekmē Latvijas sabiedrības strauju novecošanos, tā rezultātā Latvijas tautsaimniecība atsevišķās nozarēs, tādās kā apstrādes rūpniecībā, būvniecībā u. c.⁵ jau šobrīd saskaras ar akūtu darbaspēka nepietiekamību, un tuvāko piecu līdz septiņu gadu laikā tas var kļūt par lielāko šķērslī valsts tautsaimniecības veiktspējas palielināšanai.

IV Starptautiskā ekonomikas forumā notika plenārsēde, ziņojumu prezentēšana, zinātniski praktiskas diskusijas trīs sekcijās un noslēguma sesija darba rezultātu rezumēšanai.⁶

Zīmīgi, ka šajā pasākumā piedalījās visu trīs Baltijas valstu zinātņu akadēmiju prezidenti. Forumā atklāšanas ceremonijā tika parakstīts sadarbības memorands, tādējādi stiprinot Baltijas valstu zinātnes un pētniecības sadarbību un kopīgos centienus veicināt zinātnes konkurētspēju Baltijas reģionā, kas turpmākajos gados sekmēs Baltijas valstu veiktspējas pieaugumu ES kopējā sociāli ekonomiskajā un politikajā telpā.

Šajā “LZA Vēstu” izdevumā lasītājiem tiek piedāvāti seši IV Starptautiskā ekonomikas

forumā dalībnieku zinātniskie raksti, kuros tiek atklāti nozīmīgākie 21. gadsimta izaicinājumi un piedāvāti risinājumi Latvijas konkurētspējas paaugstināšanai, tajā skaitā — attīstīt gudru sociālo uzņēmējdarbību krīzes situāciju pārvarēšanai, izmantot Latvijas digitālo pārveidošanu, modelēt un ieviest universālo pamatienākumu metodoloģiju sociālekonomiskām pārvērtībām, kā arī sekmēt ideju vadību un radošuma attīstību.

Īpašs paldies valsts pētījumu programmas “Latvijas mantojums un nākotnes izaicinājumi valsts ilgtspējai” projekta “INTERFRAME-LV” vadītājam, LZA īstenajam loceklim prof. Baibai Rivžai, kura vadīja sekciju par Latvijas valsts un sabiedrības izaicinājumiem un to risinājumiem starptautiskā kontekstā. Šajā darba grupā “INTERFRAME-LV” pētnieki iepazīstināja starptautisko auditoriju ar jaunākajiem projekta pētījumu rezultātiem.

Šī valstiski nozīmīgā pasākuma organizācija un norise bija iespējama, pateicoties SIA “Latvijas Mobilais Telefons”, kas jau ceturto gadu finansiāli, tehniski un saturiski atbalsta foruma mērķu sasniegšanu, kā arī AS “RERE GRUPA” finansiālai palīdzībai.

Avoti un piezīmes

- 1 GDP per capita, PPP (current international \$). The World Bank. <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD> Sk. 2021. g. 20. aug.
- 2 OECD.Stat: Average annual wages. Organisation for Economic Co-operation and Development. https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=AV_AN_WAGE Sk. 2021. g. 20. aug.
- 3 OECD Data: Population. Organisation for Economic Co-operation and Development. <https://data.oecd.org/pop/population.htm> Sk. 2021. g. 20. aug.
- 4 World Population Prospects: The 2015 Revision, Key Findings and Advance Tables. Working Paper No. ESA/P/WP.241. United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division. 2015.
- 5 Zorgenfreija L. Ekonomika augs, tāpat kā darbaspēka trūkums. <https://ir.lv/2021/08/27/ekonomika-augs-tapat-ka-darbaspeka-trukums/> Sk. 2021. g. 22. aug.
- 6 Foruma rezolūcijas ir pieejamas <https://economicforum.lv/resolutions/>

Par autoriem

Dr. paed. **Ņina Linde** ir LZA Ekonomikas institūta valdes priekšsēdētāja. Zinātniskās intereses: uzņēmējdarbības ekonomika, nacionālā tautsaimniecība, uzņēmējdarbības atbalsts, vadības psiholoģija, uzņēmēja personības un uzņēmējspēju attīstība, nodarbinātība, sociālā uzņēmējdarbība, ekonomikas un psiholoģijas integrācijas aspekti.

Dr. oec. **Jānis Vanags** ir Rīgas Tehniskās universitātes profesors, LZA Ekonomikas institūta vadošais pētnieks. Zinātniskās intereses: uzņēmējdarbības ārējā un iekšējā vide, makroekonomika, tautsaimniecības attīstība, nekustamā īpašuma ekonomika, investīcijas un finanšu tirgus, reģionālā ekonomika, kā arī būvniecības ekonomika.

FORUM ON THE FUTURE ECONOMY

Nina Linde

nina.linde@lza.lv

Jānis Vanags

vanags.janis@gmail.com

The article presents the IV International Economic Forum held in 2021 on the topic “Future Economy: Globalization Challenges Faced by Europe and Baltics in the 21st century”. The forum has been organised by the Institute of Economics of the Latvian Academy of Sciences for the fourth year in a row. It is usually devoted to topical economic development issues. The 2021 Forum sought to answer how to maintain and increase the competitiveness of the Baltic States in the face of growing global threats on the way to sustainable development. Six articles by Forum speakers are published in this issue.

Currently, Latvia, the European Union and the whole world are facing increasing threats on the way to sustainable development. The emigration flow from Latvia is one of the biggest long-term threats of the 21st century not only for the country's socio-economic development, but also for preservation of the country's national identity and competitiveness in the global world. In order to evaluate the economic development results of Latvia and other countries, to reveal the most significant threats and opportunities for national development and competitiveness in the conditions of globalisation, and to develop proposals for long-term competitiveness, on 17 September 2021, the Institute of Economics of the Latvian Academy of Sciences (LAS) organised the IV International Economic Forum “Future Economy: Globalisation Challenges Faced by Europe and Baltics in the 21st Century”.

In the 2021 Economic Forum special attention was paid to critical analytical assessment of the development of Latvia and all the Baltic States, as well as to the need to strengthen scientific and socio-economic

cooperation between the three Baltic States in order to move faster and more purposefully to the Nordic level.

The aim of the international event is to present the results of the research of the LAS Institute of Economics and to draw attention to the most significant threats and opportunities that Latvia and other Baltic States will have to face in the development process. Therefore, on 17 September, scientists, entrepreneurs, politicians, representatives of ministries and local governments, ambassadors of several countries and other interested parties were invited to the event at the Latvian Academy of Sciences. Thus, an opportunity was created to acquire new knowledge on the most topical issues of the Baltic States' development, to exchange ideas in creative atmosphere, and to develop proposals aimed at bringing Latvia, Lithuania, and Estonia closer to the well-being development level of the Nordic countries.

The choice of the topic of the 2021 Forum was prompted by the fact that experts from various fields admit that the next 50–70 years may be decisive for the State of Latvia

and its national identity — to be or not to be. In the face of the growing threat of globalisation, the solution of issues important for the country's development must be radically changed. The rapid decline of population over the last 25–30 years is related to the insufficient level of socio-economic development of the State of Latvia in comparison with the European Union countries, which use their competitive advantages to attract labour from countries with a lower level of development. The complexity of the situation is exacerbated by the pandemic caused by COVID-19 and its negative impact on people's incomes, employment and living standards, leading to a global economic recession. Therefore, it is now important that scientists, politicians, economic practitioners and intellectual potential are focused on overcoming the consequences of the pandemic and intensifying the development of the national economy.

In practice, the socio-economic policies of the European Union have proven to be more focused on further increasing the prosperity of richer countries and to a lesser extent — on the growth of countries with lower levels of economic development. This is quite convincingly evidenced by the current system of subsidies for EU farmers, as well as the political decision-making system on the distribution of budgetary resources and the creation of various development funds. Maintenance and even intensification of economic inequalities between EU Member States over the next 15 to 20 years could pose a significant threat to the European Union's global competitiveness. That is why it is important to strengthen balanced growth of all EU countries by joining forces to identify global threats in a timely manner and to deal with their consequences, as well as faster and more efficient economic growth in countries with a lower level of competitiveness.

As a result of adoption and implementation of public administration decisions not corresponding to development threats and

opportunities, in 2021, the State of Latvia still maintains the status of the third poorest country in the European Union, calculated in terms of GDP per capita in purchasing power parity. According to the available data for 2020, this most important national development indicator for the country's population shows that Latvia lags behind Estonia by 13%, and behind Lithuania by 19%.¹ The relatively low total GDP per capita of the EU countries is closely related to the low level of wages in the country. According to OECD data, the salaries paid to employees in Latvia in 2020 were on average 2.6 times lower than the salaries received in Ireland². After joining the EU in 2004, the population of Latvia has decreased by 14% till 2021, which is the second largest indicator in the entire European Union. In Estonia, the population has decreased by only 2.5% during this period. The number of young people aged 20 to 24 in Latvia has decreased by 47%, in Estonia by 34%, and in Lithuania by 31% in the above-mentioned period.³

According to the EU and UN forecast, the population of Latvia may decrease by less than two times by the end of the century and it will be smaller than the population of modern Estonia.⁴ Emigration and the low birth rate contribute to rapid aging of the country's population, as a result of which the Latvian economy in certain sectors, such as manufacturing, construction, etc.⁵ is already facing acute labour shortages; this may become the biggest obstacle to increasing the performance of the country's economy in the next 5–7 years.

During the IV International Economic Forum, a plenary session was held, reports delivered, and scientific-practical discussions took place in three parallel sections and in a closing session to summarize the results of the work.⁶

Significantly, the presidents of all three Baltic academies of sciences took part in this event. A memorandum of cooperation

was signed at the opening ceremony of the forum, thus facilitating the Baltic science and research cooperation and joint efforts to strengthen the competitiveness of science in the Baltic region.

This issue of *Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis* offers six scientific articles from the IV International Economic Forum, which reveal the most important challenges of the 21st century and offer solutions to increase Latvia's competitiveness, including developing smart social entrepreneurship to overcome crisis situations, using Latvia's digital transformation, modelling, and implementing the universal basic income methodology for socio-economic transformations, as well as to promote management of ideas and development of creativity.

Special thanks to the Full Member of the Latvian Academy of Sciences, Prof. Baiba Rivža, director of the state research programme project "Latvian Heritage and Future Challenges for the Sustainability of the State" — "INTERFRAME-LV", who lead the section on the challenges of the Latvian state and society and their solutions in the international context. In this working group "INTERFRAME-LV" researchers presented the latest research results of the project to the international audience.

The organisation and procedure of this nationally important event was possible thanks to SIA "*Latvijas Mobilais*

Telefons", which financially, technically and substantively supports the achievement of the forum goals for the fourth year in a row, as well as to the financial assistance of "*RERE GRUPA*".

References

- ¹ GDP per capita, PPP (current international \$). The World Bank. <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PPCD> Viewed on 20 August 2021.
- ² OECD.Stat: Average annual wages. Organisation for Economic Co-operation and Development. https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=AV_AN_WAGE Viewed on 20 August 2021.
- ³ OECD Data: Population. Organisation for Economic Co-operation and Development. <https://data.oecd.org/pop/population.htm> Viewed on 20 August 2021.
- ⁴ World Population Prospects: The 2015 Revision, Key Findings and Advance Tables. Working Paper No. ESA/P/WP.241. United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division. 2015.
- ⁵ Zorgenfreiņa L. Ekonomika augs, tāpat kā darbaspēka trūkums. <https://ir.lv/2021/08/27/ekonomika-augs-tapat-ka-darbaspeka-trukums/> Viewed on 20 August 2021.
- ⁶ Forum resolutions are available at: <https://economicforum.lv/resolutions/>

About the authors

Dr. paed. **Nina Linde** is the Chair of the Board of the Institute of Economics, Latvian Academy of Sciences. Research interests: business economics, national economy, business support, management psychology, development of entrepreneurial personality and entrepreneurial skills, employment, social entrepreneurship, aspects of economic and psychological integration.

Dr. oec. **Jānis Vanags** is a professor at Riga Technical University, a leading researcher of the Institute of Economics, Latvian Academy of Sciences. Research interests: external and internal business environment, macroeconomics, economic development, real estate economics, investment and financial markets, regional economics, as well as construction economics.